

Pätsi muuseum

Pätsist

Konstantin Pätsi tegevusest:

Artiklite kogumik. Tallinn, 2002. 135 lk.

Mittetulundusühingu Konstantin Pätsi Muuseum välja antud raamat sisaldab eessõna, neli detsembris 2000 peetud ettekannet ja veel ühe artikli. Kaanel on pilt K. Pätsist, kaante vahel aga lisaks 14 fotot, mis kujutavad ühingu, mitte K. Pätsi tegevust.

Ka Külle Arjaka eessõna räägib eeskätt ühingu ja selle eelkäija Kloostrimetsa Muinsuskaitse Klubi tegevusest. Kuna igale omaaegsele Eesti poliitikule muuseumi asutada pole võimalik, on K. Pätsi kõrvalt ühingu töös pööratud tähelepanu ka teistele riigivanematele. Nime võtmine K. Pätsi järgi vabastab kohustusest tegelda laiema valdkonnaga, kuid mida arvaksid teised riigivanemad enda tutvustamisest K. Pätsi nime all? Ütleb ju muuseumi nimi, et K. Päts oli teistest tähtsam. Teine president Lennart Meri on aga arvanud, et meile on tähtsam Jaan Tõnisson. Igatahes peaks muuseum tegelema nii K. Pätsi positiivsete kui ka negatiivsete külgedega, mitte arendama tema kultust ega kuulutama end tema tegevuse jätkajaks, erinedes nii viisi samuti laiemalt ajalooa tegeluse ja 1991. aastal asutatud Jaan Tõnissoni Instituudist, mis erakondade poolt looduna võttis endale poliitilise eesmärgi: “demokraatia arengu soodustamise Eestis ning rahvuslik-alalhoidliku mõttelaadi hoidmise, arendamise ja levitamise” (vt.: Tundmatu Eesti Vabariik. Tallinn, 1993). Võib öelda, et vähemalt äsjailmunud kogumikus on kriitikameel K. Pätsi suhtes olemas.

Krista Aru ettekande “Konstantin Päts ja “Teatajad”” puhul on kahju, et selles pole mainitud ei tekstis ega lõppu lisatud kirjanduse nimekirjas peamiselt samade “Teatajate” artiklitest koosnevat rohkem kui aasta enne ettekande pidamist ilmunud raamatut “Eesti riik I”. Seda eriti seetõttu, et K. Aru arvates on väga keeruline hinnata K. Pätsi rolli eesti ajakirjanduses tema kirjutiste anonüümsuse tõttu (lk. 24), jääb aga teadmata, mida arvab K. Aru “Eesti riik I” artiklite omistamisest K. Pätsile ja tema tolleaegsete artiklite väljapakutud koguarvust. K. Aru tuleb oma teksti lõpus järeldusele, et “K. Pätsi kohta ei saa vist üldse öelda,

et ta oli ajakirjanik” (lk. 51). Arusaamatuks jääb, keda tuleb ajakirjaniku nime all mõista, kui seda ei saa olla nii palju artikleid avaldanud mees.

Ago Pajuri ettekande “Konstantin Päts ja Eesti riigikaitse” pealkiri on ebatäpne, sest lähemalt on vaadeldud riigikaitset vaid suhteliselt ebaoluliselmal “parlamentaarsete demokraatia ajajärgul” ehk aastatel 1920–1934. Sellest perioodist leiab A. Pajur rohkem positiivset kui negatiivset (lk. 71–72). Ettekande algul on siiski mainitud ka K. Pätsi positiivset rolli Vabadussõjas ning negatiivset osa septembris 1939 baasilepingu sõlmimisel (lk. 54), viimast seega juunist 1940 olulisemaks pidades.

Toomas Karjahärmi ettekande pealkiri “Konstantin Pätsi poliitilised ideed” sarnaneb 1939. aastal ilmunud Eduard Laamani kirjutisega “Konstantin Pätsi poliitiline ideestik”, mida J. Adams pidas kõige üldistavamaks käsitluseks K. Pätsist kui poliitikust (“Eesti riik II”, lk. 9). T. Karjahärmi järgi avaldasid K. Pätsile mõju loodusteaduslik maailmavaade, materialism, sotsiaaldarvinism (lk. 74), sotsiaalliberalism, kommunaalne ja maauenduslik sotsiaalreformism, agraarne sotsialism (lk. 75), hiljem liikus tema maailmavaateline areng konservatismi suunas (lk. 81), edasi lisandusid märksõnad “etatism”, “rahvustervik” ja “korporatism” (lk. 84–85). Määratlused on vaieldavad, kuid oma põhjapanevuses oleks võinud see tekst olla ettekanne hulgas paigutatud esikohale.

Rein Marandi seab oma ettekandes “Konstantin Päts ja Eesti Vabariigi lõpp 1940. aastal” kahtluse alla, kas leidub enam olulist allikmaterjali K. Pätsi osa kohta 1940. a. suve sündmustes (lk. 98). Uusi allikaid ta tõepoolest käibesse ei too. Teadaoleva põhjal järeldab ta, et K. Päts ei olnud enam kõige parem president Eestile kõige raskemal hetkel.

Valdek Raiendi artikkel “Konstantin Päts Oru lossis aastatel 1935–1940” pakub peale pealkirjas öeldu veel ühe K. Pätsi oma silmaga näinud inimese mälestusi.

Nagu artiklitekogumike puhul tavaline, on raamat pisut süsteemitu. Siiski on selle ilmumine positiivne sündmus, sest vaid suulisel kujul leviavad ettekanded jõuavad piiratud hulga inimesteni ja kustuvad mälest. Loodetavasti ei jää see muuseumi viimaseks trükiseks.

Simo Runnel